

Advies Natuurwaarden Nieuw Graswijk te Assen

BügelHajema

Plek voor ideeën

Advies Natuurwaarden Nieuw Graswijk te Assen

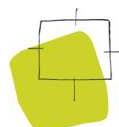
Inhoud

Rapport en bijlagen

4 maart 2010

Projectnummer 015.36.02.71.00

Ideeën voor een plek

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	5
1.1	Aanleiding onderzoek	5
1.2	Soortenbescherming	5
1.3	Gebiedsbescherming	6
2	Inleiding	7
2.1	Procedure	7
2.2	Soortenbescherming	7
2.3	Gebiedsbescherming	9
3	Beschrijving van het plangebied en het voornemen	11
4	Natuurwaarden	13
4.1	Beschermde gebieden	13
4.2	Soortenonderzoek	13
4.2.1	Vaatplanten	15
4.2.2	Zoogdieren - vleermuizen	16
4.2.3	Zoogdieren - overige	17
4.2.4	Vogels	18
4.2.5	Amfibieën	19
4.2.6	Reptielen	20
4.2.7	Vissen	21
4.2.8	Dagvlinders	21
4.2.9	Libellen	22
4.2.10	Overige ongewervelde soorten	22
5	Conclusie	23
5.1	Gebiedsbescherming	23
5.2	Soortenbescherming	23
6	Bronnen	27
6.1	Veldbezoek	27
6.2	Media	27
6.3	Gegevens	27
6.4	Literatuur	28

Bijlagen

Samenvatting

1.1

Aanleiding onderzoek

Er bestaan plannen om het bestaande verpleeghuis Nieuw Graswijk in Assen te slopen en nieuwbouw te realiseren. Op de gronden die hierdoor vrijkomen, worden woningen gebouwd. Het terrein van de voormalige marechaussee-kazerne wordt bij het terrein van Nieuw Graswijk gevoegd. In het kader van de Flora- en faunawet is een onderzoek uitgevoerd naar de aanwezige natuurwaarden in het gebied. Tevens is gekeken naar de effecten op beschermde gebieden in de omgeving.

1.2

Soortenbescherming

Voor de in het kader van de Flora- en faunawet relevante soortengroepen is in tabel A aangegeven of er mogelijk verbodsovertredingen worden verwacht en welke vervolgstap dient te worden genomen.

Tabel A. Verbodsovertredingen en vervolgstappen beschermde soorten Flora- en faunawet

Soortengroep	Verbodsovertreding van beschermde soorten in het plangebied	Vervolgstap
Vaatplanten	Brede wespenorchis	Geen, geldt een vrijstelling voor
Vleermuizen	Mogelijk enkele vleermuizen	Aanvullend onderzoek
Overige zoogdieren	Gewone bosspitsmuis, rosse woelmuis en egel	Geen, geldt een vrijstelling voor
Vogels	Enkele broedvogels	Geen, indien bij de werkzaamheden rekening wordt gehouden met het broedseizoen
Amfibieën	Bruine kikker, bastaardkikker, gewone pad en kleine watersalamander	Geen, geldt een vrijstelling voor
Reptielen	-	-
Vissen	-	-
Dagvlinders	-	-
Libellen	-	-
Overige soorten	-	-

1.3

Gebiedsbescherming

Beschermde gebieden in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 en de Ecologische Hoofdstructuur liggen op een voldoende afstand van het plangebied, zodat gezien de aard van de ingrepen geen negatieve effecten zijn te verwachten. Voor deze activiteit is daarom geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig. De activiteit is op het punt van de gebiedsbescherming van de Ecologische Hoofdstructuur niet in strijd met het POP II van de provincie Drenthe.

Op beide punten is het aan het bevoegd gezag, het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, om deze visie te bevestigen.

Inleiding 2

2.1

Procedure

Ten behoeve van het plan om het verpleeghuis Nieuw Graswijk in Assen te slopen en te vervangen door nieuwbouw, een aantal woningen te realiseren in het vrijkomende gebied en de bestemming van de voormalige marechausseekazerne te wijzigen, dient een bestemmingsplan te worden opgesteld. In dit kader is het conform artikel 3.1.6 van het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) noodzakelijk een onderzoek uit te voeren naar de aanwezige natuurwaarden in het gebied (soortenbescherming en gebiedsbescherming). Het voorliggende rapport geeft dit onderzoek weer.

2.2

Soortenbescherming

Op 1 april 2002 is de Flora- en faunawet in werking getreden. Het soortenbeleid uit de Vogelrichtlijn van 1979 en de Habitatrichtlijn van 1992 van de Europese Unie is hiermee in de nationale wetgeving verwerkt.

Achter de Flora- en faunawet staat het idee van de zorgplicht voor in het wild levende dieren en planten (zowel beschermde als onbeschermde) en hun leefomgeving. Die zorgplicht houdt in elk geval in dat iedereen die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen heeft voor flora of fauna, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten. Diegene moet alle maatregelen nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden verwacht om die nadelige gevolgen te voorkomen, zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken (artikel 2).

ZORGPLICHT

Volgens de Flora- en faunawet is het verboden om beschermde planten te verwijderen of te beschadigen (artikel 8), beschermde dieren te doden, te verwonden, te vangen (artikel 9) of opzettelijk te verontrusten (artikel 10) en voortplantings- of vaste rust- en verblijfplaatsen te beschadigen (artikel 11). Ook het rapen of beschadigen van eieren van beschermde dieren is verboden (artikel 12).

Beschermde zijn de inheemse zoogdieren (met uitzondering van huismuis, bruine rat en zwarte rat), alle inheemse vogels, amfibieën en reptielen, sommige planten, vissen, vlinders, libellen, kevers en mieren en rivierkreeft, wijngaardslak en Bataafse stroommossel. Deze soorten zijn vermeld op lijsten die zijn gebaseerd op het Besluit aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet. De verboden in de artikelen 9, 10 en 11 gelden niet voor mol, bosmuis en

SOORTENBESCHERMING

veldmuis. Ook gelden ze niet voor huisspitsmuis als deze zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevindt.

BESCHERMINGSREGIMES

Op 23 februari 2005 is de AMvB 2004 betreffende artikel 75 van de Flora- en faunawet in werking getreden. Deze AMvB deelt de in Nederland beschermde soorten in drie beschermingsregimes in. In de 'Lijst van alle soorten beschermd onder de Flora- en faunawet' worden de soorten ingedeeld in tabellen (zie ook bijlage 8).

- Algemene soorten (in dit rapport aangegeven als 'soorten in tabel 1'). Voor deze soorten geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen vrijstelling voor de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet.
- Overige soorten (in dit rapport aangegeven als 'soorten in tabel 2'). Voor overige soorten en vogelsoorten geldt eveneens een vrijstelling bij ruimtelijke activiteiten, mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit goedgekeurde gedragscode. Zolang geen gedragscode is opgesteld, moet voor verstering van de soorten uit tabel 2 ontheffing worden aangevraagd.
- Strikt beschermde soorten. Bijlage 1-soorten van de AMvB 2004 en bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn (in dit rapport aangegeven als 'soorten in tabel 3'). Voor deze soorten geldt in principe geen vrijstelling. Voor verstering van deze soorten en van vogels kan slechts onder bepaalde voorwaarden ontheffing worden verleend.

HABITAT

De Flora- en faunawet beschermt individuele exemplaren van een soort en vaste rust- en verblijfplaatsen van diersoorten. Voor een goede instandhouding van een diersoort zijn echter ook behoud van foerageergebied en migratieroutes nodig. Dat wordt in dit rapport ook mee gewogen.

Deze aspecten worden in de nieuwe interne handleiding van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ook overwogen bij de besluitvorming over ontheffingsverlening.

RODE LIJST

In dit rapport wordt tevens aandacht geschonken aan soorten van de Rode lijst. Hierop staan Nederlandse soorten die bijzondere aandacht nodig hebben. Deze soorten worden bedreigd, zijn zeldzaam of erg kwetsbaar of nemen sterk in aantal af (zie bijlage 9). De Rode lijsten zijn officieel door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit vastgesteld (Besluit Rode lijsten flora en fauna, november 2004). Veel rode lijstsoorten (vooral planten) worden echter niet door de Flora- en faunawet beschermd en hebben daardoor geen duidelijke juridische status.

2.3

Gebiedsbescherming

Naast het soortenbeleid uit de Europese Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992) moet op grond van artikel 3.1.6 van het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) ook aandacht worden besteed aan beschermde natuurgebieden uit deze regelgeving. Dit is uitgewerkt in het Natura 2000-beleid. Natura 2000 is het netwerk van natuurgebieden in de Europese Unie die worden beschermd op grond van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. De richtlijnen geven aan welke typen natuur en welke soorten precies moeten worden beschermd. De lidstaten wijzen daarvoor speciale beschermingszones aan. In het kader van de Vogelrichtlijn zijn speciale beschermingszones aangewezen ter bescherming van vogelsoorten vermeld in bijlage I van deze richtlijn, van trekvogels op de Nederlandse Rode lijst en van hun habitatten. Deze aanwijzing is in Nederland nagenoeg voltooid. In het kader van de Habitatrichtlijn zijn speciale beschermingszones aangemeld bij de Europese Commissie ter bescherming van leefgebieden vermeld in bijlage I en van planten- en diersoorten vermeld in bijlage II van deze richtlijn. Alle gebieden die zich kwalificeren voor aanmelding zijn op grond van de genoemde richtlijnen beschermd alsof ze al zijn aangewezen.

Onder de oude Natuurbeschermingswet 1967 vielen twee typen gebieden: nationale en beschermde natuurmonumenten en gebieden die de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft aangewezen ter uitvoering van verdragen of andere internationale verplichtingen. Per 1 oktober 2005 vallen de Natura 2000-gebieden samen met de twee hiervoor staande typen gebieden onder de Natuurbeschermingswet 1998. Daar waar de beschermde natuurmonumenten samenvallen met een Natura 2000-gebied, verliest het gebied zijn status als beschermd natuurmonument. Voor ingrepen in of in de omgeving van een dergelijk gebied moet door middel van een vooroverleg tussen bevoegd gezag en initiatiefnemer worden ingeschat of er een kans is op een significant negatief effect. Wanneer geen wetenschappelijke zekerheid bestaat dat er geen significant negatief effect is, moet een passende beoordeling worden uitgevoerd. Indien er mogelijk wel een negatief effect is, maar dit zeker niet significant is, moet een verslechterings- en verstoringstoets worden uitgevoerd. Voor beide toetsen moet de initiatiefnemer de gegevens aanleveren in de vorm van een Natuurbeschermingswetrapport. Het bevoegd gezag toetst deze rapportage op verzoek van de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag is bijna altijd het college van Gedeputeerde Staten van de provincie. In beginsel verleent het bevoegd gezag alleen een vergunning als zekerheid is verkregen dat de activiteit de natuurlijke kenmerken van het gebied niet aantast.

NATUURBESCHERMINGS-
WET

Voor alle gebieden geldt dat ruimtelijke ontwikkelingen worden getoetst aan de vigerende aanwijzingsbesluiten. Dit zijn vaak nog de aanwijzingen als Vogelrichtlijngebied, als beschermd natuurmonument of als Staatsnatuurmonument of de aanmelding en voorlopige aanwijzing als Habitatrichtlijngebied. De instandhoudingdoelstellingen zijn of worden opgenomen in de aanwijzingsbe-

sluiten en de beheerplannen van de Natura 2000-gebieden. In het aanwijzingsbesluit en het beheerplan staat vanwege welke soorten en habitatten en om welke reden het gebied is of wordt aangewezen. Deze instandhoudingdoelstellingen van een gebied mogen niet worden geschaad en in de toekomst aan te wijzen instandhoudingdoelen mogen niet onmogelijk worden gemaakt.

De aanwijzingsbesluiten voor Natura 2000-gebieden zijn echter ten tijde van het schrijven van dit rapport nog niet voor alle gebieden klaar. In 2006 zijn 119 gebieden (eerste tranche en Waddentranche) voor aanwijzing in procedure gebracht. De conceptaanwijzingsprocedure voor een aantal van de resterende gebieden is eind 2008 gestart. In het voorjaar van 2009 zijn bovendien delen van de Noordzee in concept aangewezen. De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft besloten dat op 24 september 2009 de conceptaanwijzing start van nog eens 11 Natura 2000-gebieden. Het gaat om de gebieden Lauwersmeer, Bargerveen, Rottige Meenthe en Brandemeer, Stelkampsveld, Korenburgerveen, Binnenveld, Lingegebied en Diefdijk-Zuid, De Wilck, Biesbosch, Bunder- en Elsloërbos en Drentsche Aa-gebied.

De minister heeft op 19 februari 2008 de eerste drie en op 25 februari 2009 de volgende zeven gebieden definitief aangewezen. Uit de eerste tranche zijn de gebieden Voornes Duin, Duinen Goeree en Kwade Hoek en Voordelta aangewezen en uit de Waddentranche zijn de gebieden Waddenzee, Duinen en Lage Land Texel, Duinen Vlieland, Duinen Terschelling, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone aangewezen. Per september 2009 is voor ruim 80 van de 168 gebieden een conceptbeheerplan beschikbaar. Voor alle gebieden zou de definitieve aanwijzing eind 2010 van kracht moeten zijn. Voorlopig wordt daarom, voor het overgrote deel van de gebieden, mede getoetst aan de bestaande gebiedsdocumenten of conceptaanwijzingsbesluiten.

ECOLOGISCHE HOOFDSTRUCTUUR

De Ecologische Hoofdstructuur uit de Nota Ruimte (Regeringsbeslissing 2006) en het POP-Drenthe geniet een vergelijkbare bescherming. Ingrepen bij deze gebieden worden door het bevoegd gezag, het college van Gedeputeerde Staten van de provincie, getoetst bij een ruimtelijke procedure. De Ecologische Hoofdstructuur mag niet worden aangetast. Aantasting wordt alleen verdedigbaar geacht als aantoonbaar is dat het project van groot openbaar belang is en er geen redelijk alternatief bestaat. Hier geldt het zogenaamde 'nee, tenzij'-principe. De aantasting moet zoveel mogelijk worden gemitigeerd. Restschade moet worden gecompenseerd.

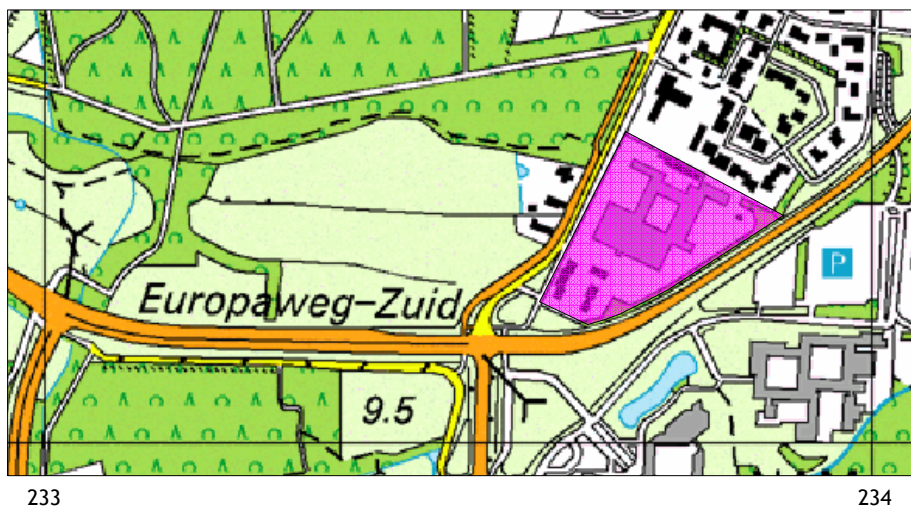
In juli 2007 is door het Rijk en de provincies het beleidskader Spelregels EHS, Beleidskader voor compensatiebeginsel, EHS-saldobenadering en herbegrenzen EHS uitgegeven. Met dit beleidskader kan maatwerk worden geboden. In het beleidskader wordt onder andere een beoordelingskader gegeven (significantie) en wordt aangegeven dat ook externe werking een expliciet te beoordelen effect is.

B e s c h r i j v i n g v a n h e t p l a n g e b i e d e n h e t v o o r n e m e n

3

Het plangebied bestaat uit het terrein van het verpleeghuis Nieuw Graswijk en het terrein van het voormalige marechausseegebouw. Het verpleeghuis Nieuw Graswijk en het naastgelegen marechausseegebouw liggen in de wijk Zuiderpark van de stad Assen, ingeklemd tussen de Beilerstraat aan de westzijde en de Europaweg-Zuid aan de zuidoostzijde. Figuur 1 geeft een overzicht van de ligging van het plangebied.

HUIDIGE SITUATIE

Figuur 1. Plangebied (roze), omliggend gebied en kilometerhokken (grijze lijnen)

Tuin ten zuiden van het verpleeghuis

Het plangebied grenst aan de noordzijde aan tuinen van naastgelegen woningen. Rondom het plangebied is veel groen aanwezig. Aan de achterzijde van het verpleeghuis bevindt zich een grote tuin met een kleine dierenweide. In het pand bevinden zich tevens drie binnentuinen. Het verpleeghuis Nieuw

Graswijk is begin jaren zeventig gebouwd op voormalig weideland. In de loop der jaren is het verpleeghuis verder uitgebreid.

Bijgebouwen marechaussee terrein met zicht op het oosten

BODEM EN WATER

De bodemsamenstelling en de grondwaterstand zijn voor veel planten- en diersoorten een bepalende factor voor het voorkomen in een gebied. Van het plangebied bestaan geen gegevens over de bodemsamenstelling. Deze zijn wel af te leiden uit de kartering van de directe omgeving. Volgens de bodemkaart bestaat de bodem van de directe omgeving van het plangebied uit lemig fijn zand. Ook voor de grondwaterstanden geldt dat deze kunnen worden afgeleid uit de directe omgeving. De gemiddeld hoogste grondwaterstand is in het plangebied minder dan 40 cm. De gemiddeld laagste grondwaterstand is meer dan 120 cm beneden het maaiveld. Dit duidt op droge omstandigheden. Gezien de ligging tussen bebouwing met een sterk gereguleerd waterregiem komen eventuele infiltratie- en kwelaspecten hier niet meer in de vegetatie en verdere natuurwaarden tot uitdrukking.

PLANNEN

Het bestaande verpleeghuis wordt gesloopt en vervangen door nieuwbouw met drie bouwlagen. De nieuwbouw wordt op het zuidelijke deel van het terrein gerealiseerd. Het noordelijke deel van het terrein komt vrij voor woningbouw. De bedoeling is dat daar ongeveer 24 vrijstaande woningen worden gerealiseerd. De gebouwen op het marechaussee-terrein blijven staan.

4.1

B e s c h e r m d e g e b i e d e n

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een gebied dat beschermd is in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. De dichtstbijzijnde beschermde gebieden in het kader van de Natuurbeschermingswet zijn het 'Witterveld' en 'Geelbroek', op een afstand van 2 km, respectievelijk ten zuidwesten en ten zuiden van het plangebied. Ten noorden van het plangebied ligt midden in Assen het beschermd natuurmonument 'Overcingel'. Beschermde gebieden in het kader van de Ecologische Hoofdstructuur bevinden zich op een afstand van 150 m ten noordwesten van het plangebied en op 1 km ten oosten van het plangebied. In beide gevallen gaat het om bospercelen.

INVENTARISATIE

Beschermde gebieden in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 en de Ecologische Hoofdstructuur liggen op ruime afstand van het plangebied en zijn hiervan gescheiden door bebouwing en infrastructuur. Gezien de aard van de ingrepen zijn geen negatieve effecten te verwachten. Voor deze activiteit is daarom geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig. Dit kan in het kader van de oriëntatiefase worden bevestigd door deze rapportage voor te leggen aan vertegenwoordigers van het bevoegd gezag. De activiteit zal op het punt van de gebiedsbescherming van de Ecologische Hoofdstructuur door het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe waarschijnlijk worden beoordeeld als niet in strijd met het POP II van de provincie Drenthe, het beleidskader 'Spelregels EHS' (mei 2007) en de regeringsbeslissing Nota Ruimte (juni 2006).

EFFECTEN

4.2

S o o r t e n o n d e r z o e k

Het plangebied ligt in het kilometerhok¹ 233-555 en in uurhok¹ 12-43. Figuur 1 geeft een overzicht van het plangebied en de omliggende kilometerhokken.

LIGGING

---

¹ Een kilometerhok is een vastgelegd gebied van 1 km bij 1 km. De Topografische Dienst heeft deze hokken ingevoerd als rasterverdeling voor het tekenen van de topografische kaarten van Nederland. Een uurhok is een gebied van 5 km bij 5 km gebaseerd op diezelfde verdeling.

BESTAANDE INFORMATIE

Voor het soortenonderzoek zijn gegevens gebruikt van Het Natuurloket² (zie tabel B) en van de provincie Drenthe. Daarnaast zijn per uurhok waarnemingen verzameld uit de landelijke en provinciale soortenatlassen voor zoogdieren, vleermuizen en broedvogels. De verspreidingsgegevens van reptielen en amfibieën zijn (tevens) afkomstig uit het Waarnemingenoverzicht 2006 van Stichting RAVON. De verspreidingsgegevens van dagvlinders en libellen zijn (tevens) afkomstig uit het Waarnemingenverslag 2007 'Dagvlinders, libellen en sprinkhanen' van EIS-Nederland, De Vlinderstichting en de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie. Verder zijn rapporten geraadpleegd die eerder door BügelHajema Adviseurs zijn opgesteld in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen in gebieden die in de omgeving liggen. Tot slot is de website www.waarneming.nl geraadpleegd. Op deze website worden waarnemingen getoond die voornamelijk door vrijwilligers zijn verzameld. Genoemde website wordt bij de soortenbespreking alleen genoemd indien de waarnemingen een toegevoegde waarde hebben.

Enkele verspreidingsgegevens van de hiervoor genoemde bronnen berusten voor een deel op dezelfde waarnemingen. Het verschil tussen deze bronnen ligt in de schaal van weergave en de waarnemingsperiode. De gebruikte gegevens zijn opgenomen in de bijlagen.

De gegevens die staan geregistreerd per kilometerhok of per uurhok zijn niet rechtstreeks tot het te onderzoeken plangebied te herleiden. Voor de interpretatie van deze gegevens is ecologische veldkennis noodzakelijk.

VELDWERK

Het plangebied is eind juli en begin december 2009 bezocht om een indruk te krijgen van het plangebied, de omgeving en de voorkomende flora en fauna (zie paragraaf 6.1). Met behulp van de kennis over leefgebieden van soorten, de indruk die van het plangebied is verkregen en de beschikbare gegevens is van bijna alle soortengroepen een compleet beeld ontstaan van het voorkomen van de soorten in het gebied. Van de soortengroep vleermuizen is nog geen compleet beeld ontstaan (zie paragraaf 4.2.2).

---

² Het Natuurloket is een onafhankelijke informatiemakelaar die gegevens over beschermde soorten toegankelijk maakt. Deze gegevens zijn afkomstig uit de databanken van talloze organisaties, verenigd in de Vereniging Onderzoek Flora en Fauna (VOFF). Het Natuurloket bezit zelf geen gegevens. Het Natuurloket is een initiatief van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de organisaties binnen de VOFF (www.natuurloket.nl).

Tabel B. Opgave van Het Natuurloket (d.d. 30 juli 2009)

Rapportage voor kilometerhok X:233 / Y:555								
Soortgroep	FF1*	FF23*	FF vogels	Hrl*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vaatplanten						slecht	-	1975-1990
Mossen						matig		1997-2007
Korstmossen					4	goed	51-100%	1992-2007
Paddestoelen (#)					48	goed	0%	1992-2007
Zoogdieren	4	3		3		slecht	26-50%	1997-2007
Broedvogels			63		8	goed	0%	1996-2007
Watervogels						niet		96/97-06/07
Reptielen		1			1	matig	0%	1992-2007
Amfibieën	4	2		1	1	goed	51-100%	1992-2007
Vissen						niet		1992-2007
Dagvlinders						goed		1998-2008
Nachtvlinders						niet		1980-2008
Libellen						goed		1993-2007
Sprinkhanen						niet		1993-2007
Overige ongewervelden						niet		1993-2007

Legenda

FF1 = Flora- en faunawet tabel 1 (vrijstelling)

FF23 = Flora- en faunawet tabel 2 en tabel 3 (streng beschermd)

Hrl = Habitatrichtlijn (alleen bijlagen 2 en 4)

RL = Rode lijst

Volledigheid: Hiermee wordt aangegeven of op basis van de gebrachte bezoeken een volledig overzicht is te verwachten van de soorten van de betreffende soortengroep.

Detail: Met dit percentage wordt aangegeven welk aandeel van alle van dit kilometerhok beschikbare gegevens van rode lijstsoorten en wettelijk beschermde soorten er ook informatie op detailniveau (ten minste op 100 m nauwkeurig) beschikbaar is.

Actualiteit: Per groep is aangegeven uit welke periode de gegevens zijn opgenomen.

Donkergrijsint: Veld is niet van toepassing.

4.2.1

Vaatplanten

Het Natuurloket geeft aan dat het betreffende kilometerhok slecht is onderzocht op het voorkomen van vaatplanten in de periode van 1975 tot en met 1990. Er zijn geen waarnemingen bekend van beschermde soorten of rode lijstsoorten. Gedetailleerde soortengegevens zijn daarom niet opgevraagd. Verder zijn bij de provincie Drenthe gegevens van rode lijstsoorten en beschermde soorten opgevraagd uit het betreffende kilometerhok. Deze gegevens zijn afkomstig uit de Atlas van de Drentse flora (1999) en verzameld tussen 1970 en 1995. Gezien de inrichting van het gebied geeft het veldbezoek in combinatie met deze gegevens een voldoende beeld voor dit onderzoek.

GEGEVENS

Het plangebied bestaat rondom het verpleeghuis grotendeels uit gazon met borders. Rondom en op het terrein staan bomen en struiken, waaronder platanen, Spaanse aak, berken en lijsterbes. In de perken staan soorten als sneeuwbes, vrouwenmantel, koninginnekruid en klimop. In de borders komen tussen de aangeplante begroeiing enkele wilde planten voor, waaronder knopig helmkruid en klein springzaad. Uit het kilometerhok zijn 12 waarnemingen bekend

INVENTARISATIE

van rode lijstsoorten en beschermde soorten (zie bijlage 1). Tijdens het veldbezoek is van deze soorten alleen brede wespenorchis aangetroffen. Er staan in de border grenzend aan de Europaweg-Zuid twintig exemplaren. Brede wespenorchis is een tabel 1-soort. Bij de provincie Drenthe zijn uit de omgeving van het plangebied meerdere waarnemingen van brede wespenorchis bekend. Het marechaussee-terrein is grotendeels verhard. Hier zijn enkele borders aanwezig met aangeplante soorten als sneeuwbes, hulst en liguster.

Brede wespenorchis

Klein springzaad

EFFECTEN Bij het uitvoeren van de werkzaamheden worden terreindelen vergraven en wordt vegetatie verwijderd. Hierbij kunnen de aanwezige exemplaren van brede wespenorchis verloren gaan. Het betreft hier een algemeen voorkomende soort van tabel 1 waarbij de ontwikkelingen geen afbreuk doen aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Voor soorten uit tabel 1 geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de verboden.

4.2.2

Zoogdieren - vleermuizen

GEGEVENS Het Natuurloket geeft aan dat het betreffende kilometerhok slecht is onderzocht op het voorkomen van zoogdieren in de periode van 1997 tot en met 2007. Er zijn zeven beschermde soorten bekend, waarvan drie streng beschermde soorten. Het betreft soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn, waarbij het zeer waarschijnlijk gaat om waarnemingen van vleermuizen. Daarnaast is de landelijke vleermuizenatlas geraadpleegd. Deze atlas heeft de verspreiding van vleermuissoorten in de periode van 1985 tot 1994 in kaart gebracht op basis van uurhokken. Deze gegevens geven in combinatie met het verkennend veldbezoek een voldoende beeld van voorkomende soorten, maar een onvoldoende beeld van gebiedsfuncties.

INVENTARISATIE Uit het uurhok is het voorkomen van zeven soorten vleermuizen bekend (zie bijlage 2). Alle vleermuizen staan in tabel 3 van de AMvB en in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vallen hiermee in het zwaarste beschermingsregime. Tijdens het veldbezoek is gebleken dat de bomen in het plangebied niet ge-

schikt zijn als verblijfplaats voor vleurmuizen. Verblijfplaatsen in de bebouwing kunnen op voorhand niet worden uitgesloten. In de bebouwing zijn een aantal open stootvoegen aanwezig die toegang verschaffen tot de spouwmuur. Gewone dwergvleermuis is een soort die veel van dergelijke situaties gebruikt als verblijfplaats. Sporen zoals uitwerpselen zijn niet aangetroffen.

Omdat met de sloop van het verpleeghuis mogelijk verblijfplaatsen van vleurmuizen verloren gaan, is aanvullend onderzoek nodig. Dit aanvullend onderzoek is reeds opgestart. Uit de eerste resultaten blijkt dat het plangebied wordt gebruikt als foerageergebied door laatvlieger en gewone dwergvleermuis. Ook is rosse vleermuis overvliegend waargenomen. Er is een vermoeden van ten minste één verblijfplaats in het pand.

EFFECTEN

4.2.3

Zoogdieren - overige

Het Natuurloket geeft aan dat het betreffende kilometerhok slecht is onderzocht op het voorkomen van zoogdieren in de periode van 1997 tot en met 2007. Er zijn zeven beschermde soorten bekend, waarvan drie streng beschermde soorten (waarschijnlijk vleurmuizen). Gedetailleerde gegevens zijn niet opgevraagd. Daarnaast is de landelijke zoogdierenatlas geraadpleegd. Deze atlas heeft de verspreiding van zoogdieren in de periode van 1970 tot 1988 in kaart gebracht op basis van uurhokken. Deze gegevens zijn verouderd en globaal. De bekende gegevens geven in combinatie met het veldbezoek evenwel een voldoende beeld voor deze soortengroep.

GEGEVENS

Uit het uurhok zijn 19 soorten overige zoogdieren bekend (zie bijlage 3) waarvan 14 tabel-1 soorten. Bovendien zijn er twee soorten uit braakbalvondsten bekend. Het gaat om waterspitsmuis en rosse woelmuis. Waterspitsmuis is een soort van tabel 3 en is qua biotoop gebonden aan schoon, niet te voedselrijk water met een behoorlijk ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers. Het plangebied beschikt niet over dit biotoop waardoor het zeer onwaarschijnlijk is dat waterspitsmuis in het plangebied voorkomt. Er is tevens een waarneming bekend van de tabel 2-soort eekhoorn. Deze is waarschijnlijk waargenomen in bosgebieden elders in het uurhok en zal niet voorkomen in het plangebied omdat geschikte bomen ontbreken. De bomen in het plangebied bieden bovendien te weinig voedsel voor eekhoorn. Tijdens het veldbezoek zijn geen molshopen aangetroffen. Voor egel biedt het plangebied geschikt biotoop. Woelrat en muskusrat zijn net als waterspitsmuis gebonden aan water en zullen niet in het plangebied voorkomen. Haas en ree komen niet voor in dichtbevolkte gebieden. Vos kan zich ophouden aan randen van of zelfs in dorpen en steden. Het plangebied zou door vos als foerageergebied kunnen worden gebruikt, maar niet als verblijfplaats, aangezien een geschikte plek voor een hol ontbreekt. Bunzing, hermelijn en wezel vinden te weinig schuilmogelijkheid in de vorm van houtwallen en bosschages om in het plangebied een verblijfplaats te bezetten. Mogelijk foerageren deze roofdieren in het plangebied en is het daarmee onderdeel van hun territorium. Gezien de ter-

INVENTARISATIE

reinomstandigheden zijn in het plangebied de volgende tabel 1-soorten te verwachten: veldmuis, bosmuis, gewone bosspitsmuis, rosse woelmuis, huisspitsmuis en egel.

EFFECTEN Tijdens de ontwikkelingen worden terreindelen vergraven en vegetatie verwijderd. Daardoor kunnen enkele verblijfplaatsen van veldmuis, bosmuis, gewone bosspitsmuis, rosse woelmuis, huisspitsmuis en egel worden vernietigd en verstoord. Hierbij kunnen enkele exemplaren worden gedood. Het betreft hier algemeen voorkomende soorten uit tabel 1, waarbij de ontwikkelingen geen afbreuk doen aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. De verboden in de artikelen 9, 10 en 11 gelden niet voor bosmuis en veldmuis. Ook gelden ze in dit geval niet voor huisspitsmuis als deze zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevindt.

4.2.4

Vogels

GEGEVENS Het Natuurloket geeft aan dat het betreffende kilometerhok goed is onderzocht op het voorkomen van broedvogels in de periode van 1996 tot en met 2007. Het kilometerhok is niet onderzocht op het voorkomen van watervogels. In het plangebied is geen oppervlaktewater aanwezig. Nadere gegevens over het voorkomen van watervogels zijn daarom niet opgevraagd. De gebruikte verspreidingsgegevens van broedvogels zijn afkomstig uit de Atlas van de Nederlandse broedvogels. De gegevens voor deze atlas zijn verzameld in de periode van 1998 tot en met 2000 en worden op uurhokniveau weergegeven. Deze gegevens zijn redelijk recent en volledig, maar erg globaal. Gezien de reinomstandigheden geven de bekende gegevens, in combinatie met het veldbezoek, een voldoende beeld van de soortengroep vogels.

INVENTARISATIE Volgens de broedvogelatlas komen er 92 soorten broedvogels voor in het uurhok (zie bijlage 4) waarvan 18 rode lijstsoorten. Het betreft veelal soorten met specifieke habitateisen, zoals soorten van boscomplexen. De omvang van het opgaand groen in het plangebied is te beperkt om als bos te kenmerken en is hooguit geschikt voor enkele algemeen voorkomende broedvogels als houtduif, merel, koolmees en vink. Voorafgaand aan de eerste vleermuizeninventarisatie is een scholekster met jong aangetroffen. Zeer waarschijnlijk heeft deze soort op het plat dak van het gebouw gebroed. Tijdens het veldbezoek zijn ringmussen waargenomen in een van de binnentuinen. Ringmus is een rode lijstsoort en broedt regelmatig in nestkasten. Op het terrein zijn nestkastjes aanwezig, mogelijk zijn deze door ringmussen in gebruik geweest. Op het marechaussee-terrein hangen nestkasten voor huiszwaluw. De bebouwing met dakpannendaken op dit terrein, biedt mogelijk geschikt broedgelegenheid voor huismussen. Nesten van huismus zijn jaarrond beschermd.

OVERWINTERENDE VOGELS Het plangebied heeft geen bijzondere waarde voor wintervogels. In de huidige situatie is het plangebied 's winters interessant voor enkele foeragerende zangvogels die in de houtsingels vruchten, zaden of insecten eten. Er komen soorten voor als sijs en vink en mezensoorten.

Het plangebied vormt geen hoogwaardig foerageer- of broedgebied voor vogels. Genoemde soorten kunnen soortgelijk biotoop in de nabije omgeving vinden. Mogelijk broeden enkele huismussen en huiszwaluwen op het marechaussee-terrein. Aangezien de betreffende bebouwing intact blijft, zijn door de ontwikkelingen geen negatieve effecten te verwachten op deze soorten. Aangezien vogels onder andere in het opgaand groen tot broeden komen, dient tijdens de werkzaamheden rekening te worden gehouden met het broedseizoen. Alle vogels (uitgezonderd exoten) zijn in het broedseizoen beschermd. Men kan er in dit plangebied van uitgaan dat geen verbodsbepalingen worden overtreden, als buiten het broedseizoen wordt gewerkt of als voor het broedseizoen wordt begonnen en de werkzaamheden continu voortduren. Bij de tweede optie zal in elk geval het te verwijderen opgaand groen buiten het broedseizoen moeten zijn verwijderd. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voor de meeste vogels geldt dat het broedseizoen van ongeveer 15 maart tot 15 juli duurt.

EFFECTEN

4.2.5

A m f i b i e ë n

Het Natuurloket geeft aan dat het betreffende kilometerhok goed is onderzocht op het voorkomen van amfibieën in de periode van 1992 tot en met 2007. Daarnaast is het Waarnemingenoverzicht 2006 van de Stichting RAVON geraadpleegd. In het Waarnemingenoverzicht 2007 wordt de verspreiding van amfibieën in de periode van 1997 tot en met 2006 weergegeven op basis van uurhokken. De gegevens zijn vrij recent, maar zijn deels onvolledig en erg globaal. Tevens zijn gegevens van de provincie Drenthe gebruikt. Gezien de inrichting van het plangebied, geeft het veldbezoek in combinatie met deze gegevens een voldoende beeld voor dit onderzoek.

GEGEVENS

Er zijn bij Het Natuurloket zes beschermde soorten bekend waarvan één rode lijstsoort en één streng beschermde soort. Uit het uurhok zijn negen soorten amfibieën bekend (zie bijlage 5a), waaronder drie tabel 3-soorten en één tabel 2-soort. De tabel 3-soorten zijn kamsalamander, poelkikker en rugstreepad en de tabel 2-soort betreft alpenwatersalamander. Het plangebied bevat geen oppervlaktewater waardoor het als voortplantingsgebied geen waarde heeft. Tussen het plangebied en de Europaweg-Zuid ligt een sloot. Mogelijk komen hier amfibieën in voor. Poelkikker is een kritische soort van voedselarm en schoon water en is niet te verwachten in of nabij het plangebied. Uit de gegevens van de provincie Drenthe (zie bijlage 5b) blijkt dat rugstreepad niet in het kilometerhok voorkomt. Waarschijnlijk betreft het een waarneming uit het Witterveld, ten zuiden van het plangebied. De waarneming van kamsalamander betreft een oude waarneming, recent zijn er geen meldingen van kamsalamander in de omgeving van Assen. Alpenwatersalamander kan goed voorkomen in wateren in en rondom Assen. De goed onderhouden borders in het plangebied bieden echter niet het juiste biotoop voor alpenwatersalamander om als overwinteringsplaats te dienen. Alpenwatersalamander is een soort

INVENTARISATIE

van vijvers en poelen. Kleine watersalamander is minder kritisch en kan goed voorkomen in de sloot grenzend aan het plangebied evenals de overige algemene soorten bastaardkikker, meerkikker, bruine kikker en gewone pad. Buiten het voortplantingsseizoen leeft bruine kikker op het land en overwintert bruine kikker in greppels of holten of onder hout, boomwortels of stenen. Ook gewone pad, bastaardkikker en kleine watersalamander vertonen dit gedrag en leven mogelijk in het plangebied.

Alpenwatersalamander

Rugstreepad

EFFECTEN Mogelijk worden bij de uitvoering van de plannen exemplaren van bruine kikker, kleine watersalamander, gewone pad en bastaardkikker verstoord en enkele van hun rust-, verblijf- of overwinteringsplaatsen vernietigd. Dit bedreigt de soorten echter niet in het voortbestaan. Genoemde soorten zijn tabel 1-soorten, waarvoor bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling geldt.

4.2.6

Reptielen

GEGEVENS Het Natuurloket geeft aan dat het betreffende kilometerhok matig is onderzocht op het voorkomen van reptielen in de periode van 1992 tot 2007. Er is bij het Natuurloket één beschermde soort bekend. Nadere gegevens zijn niet opgevraagd, aangezien de soort ook te herleiden is uit de gegevens van Stichting RAVON. De gegevens zijn afkomstig van het Waarnemingenoverzicht 2006 van Stichting RAVON. Op deze kaarten is de verspreiding van reptielen in de periode van 1997 tot en met 2006 weergegeven op basis van uurhokken. Ook zijn kilometerhokgegevens opgevraagd bij de provincie Drenthe. Deze gegevens geven in combinatie met het veldbezoek een voldoende beeld voor het plangebied.

INVENTARISATIE Volgens Het Natuurloket komt er in het betreffende kilometerhok één tabel 2-/tabel 3-soort en tevens rode lijstsoort voor. Uit de gegevens van Stichting RAVON is af te leiden dat het hier gaat om een ringslang. Ook bij de provincie Drenthe is een waarneming van ringslang bekend. De tweede uit het uurhok bekende beschermde soort is levendbarende hagedis. Over het algemeen bestaat het leefgebied van hagedissen en slangen uit ruige vegetatie die voldoende schuilmogelijkheden biedt en tevens voldoende open is om te kunnen zonnen, zoals overgangen tussen bos en heide en oude heidevelden. Ring-

slangen zijn gebonden aan waterrijke gebieden. Omdat het plangebied niet beschikt over oppervlaktewater is het onwaarschijnlijk dat ringslang in het plangebied voorkomt. Levendbarende hagedis is waarschijnlijk waargenomen langs een van de bosranden in het uurhok.

Door de geplande werkzaamheden worden geen reptielen bedreigd.

EFFECTEN

4.2.7

Vissen

In het plangebied komt geen oppervlaktewater voor. Er zullen geen effecten op vissen optreden.

4.2.8

Dagvlinders

Het betreffende kilometerhok is volgens Het Natuurloket goed onderzocht op het voorkomen van dagvlinders in de periode van 1998 tot en met 2008. Aangezien geen ontheffingplichtige soorten zijn waargenomen, zijn gedetailleerde soortengegevens niet opgevraagd. De gebruikte gegevens zijn afkomstig van de Vlinderwerkgroep Drenthe. De waarnemingen zijn op basis van kilometerhokken en betreffen alle waargenomen soorten in de periode van 1990 tot 2001 met aanvullingen uit 2002 tot en met 2008. Verder is het Waarnemingenverslag 2007 'Dagvlinders, libellen en sprinkhanen' geraadpleegd. De gegevens van het Waarnemingenverslag uit de periode van 1999 tot en met 2006 worden weergegeven op basis van uurhokken. Deze gegevens zijn globaal, maar recent en lijken volledig. De bekende gegevens geven in combinatie met de terreingesteldheid, zoals deze is vastgesteld tijdens het veldbezoek, een voldoende beeld voor deze soortengroep.

GEGEVENS

Atalanta

Klein koolwitje

Dagpauwoog

Uit het uurhok zijn 28 soorten dagvlinders bekend (zie bijlage 6a), waarvan twee rode lijstsoorten. Het gaat om rouwmantel en bruine vuurvlinder. Rouwmantel is een soort die in Nederland als uitgestorven wordt beschouwd. Mogelijk betreft de waarneming een zwervend exemplaar uit het zuiden. Bruine vuurvlinder is een soort van enerzijds kruidenrijke heide en droge schrale bloemrijke graslanden en anderzijds schraal kruidenrijk grasland in laagveenmoerassen. Waarschijnlijk is bruine vuurvlinder waargenomen in een van de heidegebieden in het zuiden en westen van het betreffende uurhok. De Vlin-

INVENTARISATIE

derwerkgroep Drenthe heeft waarnemingen van 13 soorten vlinders (zie bijlage 6b). Hieronder bevinden zich geen beschermde soorten of rode lijstsoorten. Tijdens het veldbezoek zijn de algemene en niet beschermde soorten dagpauwoog, distelvlinder en bont zandoogje waargenomen.

EFFECTEN De ontwikkelingen hebben geen negatief effect op beschermde soorten of rode lijstsoorten.

4.2.9

Libellen

GEGEVENS Volgens Het Natuurloket is het betreffende kilometerhok goed onderzocht op het voorkomen van libellen in de periode van 1993 tot en met 2007. Aangezien geen ontheffingplichtige soorten zijn waargenomen, zijn gedetailleerde soortengegevens niet opgevraagd. Verder is het Waarnemingenverslag 2007 'Dagvlinders, libellen en sprinkhanen' geraadpleegd. De gegevens van het Waarnemingenverslag worden weergegeven op basis van uurhokken uit de periode van 1999 tot en met 2006. Deze gegevens zijn globaal, maar recent en lijken volledig. De gegevens geven in combinatie met de terreingesteldheid, zoals deze is vastgesteld tijdens het veldbezoek, een voldoende beeld voor deze soortengroep.

INVENTARISATIE Het plangebied beschikt niet over oppervlaktewater en is daarmee niet van essentieel belang voor libellen. De waarnemingen zijn waarschijnlijk afkomstig van waterpartijen elders uit het uurhok.

EFFECTEN De werkzaamheden hebben geen negatief effect op beschermde soorten of rode lijstsoorten.

4.2.10

Overige ongewervelde soorten

Door de ontwikkelingen binnen het plangebied zullen geen effecten op beschermde overige ongewervelde soorten optreden.

Conclusie 5

5.1

Gebiedsbescherming

Beschermde gebieden in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 en de Ecologische Hoofdstructuur liggen op geruime afstand van het plangebied en zijn hiervan gescheiden door bebouwing en infrastructuur. Gezien de aard van de ingrepen zijn geen negatieve effecten te verwachten. Voor deze activiteit is daarom geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig. De activiteit is op het punt van de gebiedsbescherming van de Ecologische Hoofdstructuur niet in strijd met het POP II van de provincie Drenthe.

Op beide punten is het aan het bevoegd gezag, het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, om deze visie te bevestigen.

5.2

Soortenbescherming

Ten aanzien van de soortenbescherming zijn vijf aspecten (van belang in de verdere procedure) in acht genomen:

- nadere inventarisatie;
- niet bedreigde waarden;
- bescherming vogels;
- vrijgestelde soorten;
- ontheffingen.

Van bijna alle soorten is een voldoende beeld verkregen op basis van het veldbezoek en de overige gegevens. Aanvullend onderzoek naar het voorkomen van vleermuizen is echter wel nodig.

NADERE INVENTARISATIE

Vleermuizen

Voordat het verpleeghuis wordt gesloopt, moet worden nagegaan of deze bebouwing al dan niet door vleermuizen als verblijfplaats wordt gebruikt. Indien tijdens het aanvullend onderzoek verblijfplaatsen of andere belangrijke gebiedsfuncties worden aangetroffen of geconstateerd, dient te worden gekeken naar wijziging van de ontwikkelingsplannen en/of mitigerende maatregelen. Indien het vernietigen van verblijfplaatsen onontkoombaar is, zal een ontheffing volgens artikel 75 van de Flora- en faunawet nodig zijn. Planologisch moet hiervoor een dwingende reden van groot openbaar belang van het project worden geformuleerd.

De resultaten van het aanvullend onderzoek zijn nodig voor deze mogelijke ontheffingsaanvraag. Conform het protocol voor vleermuisonderzoek wordt het

plangebied op verschillende momenten gedurende de periode van medio april tot en met oktober geïnventariseerd om het gebruik van het plangebied door vleermuizen door het seizoen heen in kaart te brengen.

Het aanvullend onderzoek naar vleermuizen is reeds opgestart (zie paragraaf 4.2.2).

NIET BEDREIGDE WAARDEN

Van de volgende soortengroepen worden geen verbodsbepalingen overtreden in het plangebied:

- reptielen;
- vissen;
- dagvlinders;
- libellen;
- overige ongewervelde soorten.

BESCHERMING VOGELS

Alle vogelsoorten (uitgezonderd exoten) zijn beschermd. Er zijn in of in de omgeving van het plangebied geen permanent bewoonde nesten of belangrijke rust- of foerageergebieden van vogels aanwezig. Mogelijk broeden er enkele vrij algemeen voorkomende soorten in en rond het plangebied. Daarom kan men er in dit plangebied van uitgaan dat geen verbodsbepalingen worden overtreden als buiten het broedseizoen wordt gewerkt of als de werkzaamheden voor het broedseizoen worden begonnen en continu voortduren. Indien wordt gekozen voor de tweede optie, moet het opgaand groen ruim voor aanvang van het broedseizoen worden verwijderd.

De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voor de meeste vogels geldt dat het broedseizoen van ongeveer 15 maart tot 15 juli duurt.

In het plangebied is voor geen enkele soort de goede staat van instandhouding in het geding.

VRIJGESTELDE SOORTEN

In het plangebied komen enkele beschermde soorten voor in de groepen vaatplanten, amfibieën en zoogdieren die worden verstoord door de werkzaamheden. Deze staan in tabel C. Voor deze soorten geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling voor de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. Voor verstoring van deze soorten hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd. De verboden in de artikelen 9, 10 en 11 gelden niet voor mol, bosmuis en veldmuis. Ook gelden ze in dit geval niet voor huisspitsmuis als deze zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevindt.

Tabel C. Soorten in het plangebied waarvoor een vrijstelling geldt

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Brede wespenorchis	<i>Epipactis helleborine</i>
Egel	<i>Erinaceus europaeus</i>
Gewone bosspitsmuis	<i>Sorex araneus</i>
Rosse woelmuis	<i>Clethrionomys glareolus</i>
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>
Bastaardkikker	<i>Rana klepton esculenta</i>
Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>
Kleine watersalamander	<i>Triturus vulgaris</i>

Indien tijdens het aanvullend onderzoek verblijfplaatsen of andere belangrijke gebiedsfuncties worden aangetroffen of geconstateerd, is het aan te raden de ontwikkelingsplannen aan te passen en/of mitigerende maatregelen te treffen. Indien het vernietigen van verblijfplaatsen onontkoombaar is, zal een onthefing volgens artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk zijn. Planologisch moet hiervoor een dwingende reden van groot openbaar belang van het project worden geformuleerd.

ONTHEFFINGEN

Brede wespenorchis

Over de gehele lengte van de border grenzend aan de Europaweg-Zuid is brede wespenorchis verspreid aangetroffen. Het is aan te bevelen de border zoveel mogelijk intact te laten tijdens de ontwikkelingen zodat deze beschermde soort niet verdwijnt uit het plangebied.

AANBEVELINGEN

Vleermuizen

Naar aanleiding van de resultaten van het aanvullend onderzoek naar vleermuizen kunnen voorzieningen als een toegankelijke (dubbele) spouw of ruimte onder het dak, vleermuispannen, -stenen of -kasten mogelijk deel uit maken van een verplicht onderdeel van een op te stellen mitigatieplan.

Algemeen

Door bij de gebiedsinrichting mede rekening te houden met het behoud en het bevorderen van natuurwaarden, kan een soepele ontheffingsprocedure worden bevorderd. Bij de ingrepen in het terrein moet zo worden gewerkt dat dieren kunnen vluchten naar andere gebieden. Door niet te veel groen op te ruimen en takken en bladeren te laten liggen binnen het terrein zullen veel dieren, zoals wezel, hermelijn en egel, schuilplaatsen kunnen vinden en kan de biodiversiteit zoveel mogelijk worden behouden.

Om de kans te vergroten dat ringmus ook na de ontwikkelingen in het plangebied zal verblijven, is het aan te raden de huidige nestkasten te behouden of in de nieuwe situatie nestkasten op te hangen.

Verder is het bevorderen van mantel- en zoomvegetaties met bloem-, bes- en zaaddragende inheemse soorten bevorderlijk voor de insecten en vogelbevolking en daarmee voor de stand van andere vogelsoorten, vleermuizen en amfibieën.

Bronnen

6

6.1

Veldbezoek

Het gebied is op 30 juli en op 10 december 2009 door mevrouw drs. A.A. Meijer-Schwab bezocht om een indruk te krijgen van het terrein en het voorkomen van planten- en diersoorten. Er zijn hierbij plantensoorten genoteerd, maar verder geen volledige vegetatieopnamen gemaakt. 30 juli 2009 was een half bewolkte dag met een maximumtemperatuur van 20 °C en een matige west-zuidwestenwind. 10 december was een bewolkte dag met een maximumtemperatuur van 10 °C en een matige westnoordwestenwind.

VERKENNEND VELDBEZOEK

Daarnaast heeft op 16 juli 2009 een avondbezoek plaatsgevonden, waarbij met behulp van een Pettersson D240x ultrasoon detector (batdetector) naar vleermuizen is geluisterd. Het bezoek is uitgevoerd door de heer ing. D.J. Venema en heeft geduurd van 21.30 uur tot 23.45 uur. De zon ging om 21.52 uur onder. Het was een onbewolkte avond, waarbij de temperatuur afnam van 20 °C tot 18 °C. Er stond een zwakke zuidwestenwind. Voor vleermuizen zijn dit geschikte omstandigheden.

VELDBEZOEK VLEERMUIZEN

6.2

Media

- www.natuurloket.nl, overzicht recente en beschikbare gegevens van planten en dieren;
- www.ravon.nl, informatie over (verspreiding) van herpetofauna;
- www.waarneming.nl, verspreidingskaarten van planten en dieren die door vrijwilligers zijn verzameld.

6.3

Gegevens

Provincie Drenthe (2004): Milieukartering Drenthe, Productgroep Landelijk gebied, gegevens van:

- planten: Werkgroep Florakartering Drenthe (WFD);
- vlinders: Vlinderwerkgroep Drenthe;
- amfibieën en reptielen: Werkgroep Amfibieën en Reptielen Drenthe (WARD).

6.4

Literatuur

- Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 12 West Assen, Wageningen 1991.
- Grote Historische Atlas van Nederland 1:50000. 2 Noord-Nederland 1851-1855, Groningen 1990.
- Meijden, R. van der, Heukels' Flora van Nederland, Wolters-Noordhoff bv, Groningen/Houten 2005.
- Lange, R., P. Twisk, A. van Winden en A. van Diepenbeek, Zoogdieren van West-Europa, Stichting Uitgeverij KNNV en Vereniging Natuurmonumenten, Utrecht 1994.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk, J.B.M. Thissen, Atlas van de Nederlandse zoogdieren, Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht 1992.
- Limpens, H., K. Mostert en W. Bongers, Atlas van de Nederlandse vleermuizen: Onderzoek naar verspreiding en ecologie, KNNV Uitgeverij, Utrecht 1997.
- Hustings, F., J.-W. Vergeer, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Atlas van de Nederlandse Broedvogels, Nederlandse fauna deel 5, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden 2002.
- Brink, H. van den, A. van Dijk, B. van Os, P. Venema, Provincie Drenthe, Stichting Werkgroep Avifauna Drenthe, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Broedvogels van Drenthe, Van Gorcum & Comp, Assen 1996.
- Stichting RAVON, Waarnemingenoverzicht 2006, RAVON 27, jaargang 9 (3): blz. 48-64.
- Provincie Drenthe, Amfibieën en Reptielen in Drenthe, Dienst ruimte en groen in samenwerking met de werkgroep Amfibieën en Reptielen Drenthe, Assen 1993.
- Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting, De Dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming, Nederlandse fauna deel 7, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden 2006.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, De Nederlandse libellen (Odonata) - Nederlandse fauna deel 4, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden 2002.
- Waarnemingenverslag 2007 'Dagvlinders, libellen en sprinkhanen', EIS-Nederland, De Vlinderstichting en de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie.

B i j l a g e n

1. Vaatplanten
2. Vleermuizen
3. Overige zoogdieren
4. Broedvogels
5. Amfibieën en reptielen
6. Vlinders
7. Libellen
8. Codes Rode lijst
9. Uitleg beschermingsregime

Bijlage 1. Vaatplanten (Flora- en faunawet en Rode lijst) in het kilometerhok 233-555 (provincie Drenthe)

Nederlandse naam	Waarneming	Rode lijst	Beschermingsregime
Akkerandoorn	x	KW	
Bosdroogbloem	x	GE	
Brede wespenorchis	x		tabel 1
Dubbelloof	x	GE	
Echte guldenroede	x	KW	
Gewone dotterbloem	x		tabel 1
Gewone vogelmelk	x		tabel 1
Hondsviooltje	x	GE	
Kleine maagdenpalm	x		tabel 1
Koningsvaren	x		tabel 1
Moerasbasterdwederik	x	GE	
Wateraardbei	x	GE	

Bijlage 2. Vleermuizen in het uurhok 12-43 (atlas)

Nederlandse naam	Waarneming	Rode lijst	Beschermingsregime
Gewone dwergvleermuis	x		Tabel 3 (bijlage IV)
Gewone grootoorvleermuis	x		Tabel 3 (bijlage IV)
Laatvlieger	x		Tabel 3 (bijlage IV)
Rosse vleermuis	x		Tabel 3 (bijlage IV)
Ruige dwergvleermuis	x		Tabel 3 (bijlage IV)
Tweekleurige vleermuis	x		Tabel 3 (bijlage IV)
Watervleermuis	x		Tabel 3 (bijlage IV)

Bijlage 3. Overige zoogdieren in het uurhok 12-43 (atlas)

Nederlandse naam	Waarneming	Rode lijst	Beschermingsregime
Beverrat	x		
Bosmuis	x		Tabel 1
Bosspitsmuis	x		Tabel 1
Bruine rat	x		
Bunzing	x		Tabel 1
Eekhoorn	x		Tabel 2
Egel	x		Tabel 1
Haas	x		Tabel 1
Hermelijn	x		Tabel 1
Huismuis	x		
Huisspitsmuis	x		Tabel 1
Konijn	x		Tabel 1
Mol	x		Tabel 1
Muskusrat	x		
Ree	x		Tabel 1
Rosse woelmuis	#		Tabel 1
Veldmuis	x		Tabel 1
Vos	x		Tabel 1
Waterspitsmuis	#	KW	Tabel 3 (bijlage 1)
Wezel	x		Tabel 1
Woelrat	x		Tabel 1

x = vangst of vondst

= braakbalvondst

Bijlage 4. Broedvogels in het uurhok 12-43 (atlas)

Nederlandse naam	Waarneming	Rode lijst	Beschermingsregime
Appelvink	z		Tabel 2
Bergeend	w		Tabel 2
Blauwe Reiger	z		Tabel 2
Boerenzwaluw	w/z	GE	Tabel 2
Bonte Vliegenvanger	z		Tabel 2
Boomklever	z		Tabel 2
Boomkruiper	w/z		Tabel 2
Boompieper	w/z		Tabel 2
Boomvalk	w	KW	Tabel 2
Bosrietzanger	w/z		Tabel 2
Bosuil	m		Tabel 2
Braamsluiper	w/z		Tabel 2
Buizerd	z		Tabel 2
Ekster	w/z		Tabel 2
Fazant	w/z		Tabel 2
Fitis	w/z		Tabel 2
Fluiter	w		Tabel 2
Fuut	z		Tabel 2
Gaai	w/z		Tabel 2
Geelgors	w		Tabel 2
Gekraagde Roodstaart	z		Tabel 2
Gele Kwikstaart	w/z	GE	Tabel 2
Gierzwaluw	z		Tabel 2
Goudhaantje	w/z		Tabel 2
Goudvink	z		Tabel 2
Grasmus	w/z		Tabel 2
Graspieper	w/z	GE	Tabel 2
Grauwe Vliegenvanger	w/z	GE	Tabel 2
Groene Specht	w	KW	Tabel 2
Groenling	w/z		Tabel 2
Grote Bonte Specht	w/z		Tabel 2
Grote Lijster	w/z		Tabel 2
Grutto	w	GE	Tabel 2
Havik	w		Tabel 2
Heggenmus	w/z		Tabel 2
Holenduif	w/z		Tabel 2
Houtduif	w/z		Tabel 2
Huisemus	w/z	GE	Tabel 2
Huiszwaluw	w/z	GE	Tabel 2
IJsvogel	m		Tabel 2
Kauw	w/z		Tabel 2
Kerkuil	w	KW	Tabel 2
Kievit	w/z		Tabel 2
Kleine Bonte Specht	z		Tabel 2
Kleine Karekiet	w/z		Tabel 2
Kleine Plevier	w		Tabel 2
Kneu	w/z	GE	Tabel 2
Koekoek	w/z	KW	Tabel 2
Koolmees	w/z		Tabel 2

Nederlandse naam	Waarneming	Rode lijst	Beschermingsregime
Kruisbek	w		Tabel 2
Kuifmees	w/z		Tabel 2
Kwartel	m		Tabel 2
Mandarijneend	m		
Matkop	w/z	GE	Tabel 2
Meerkoet	w/z		Tabel 2
Merel	w/z		Tabel 2
Pimpelmees	w/z		Tabel 2
Putter	w		Tabel 2
Ransuil	z	KW	Tabel 2
Rietgors	w/z		Tabel 2
Ringmus	w/z	GE	Tabel 2
Roek	z		Tabel 2
Roodborst	w/z		Tabel 2
Roodborsttapuit	z		Tabel 2
Scholekster	w/z		Tabel 2
Sijs	w		Tabel 2
Soepeend	w/z		
Soepgans	w/z		
Sperwer	z		Tabel 2
Spotvogel	w/z	GE	Tabel 2
Spreeuw	w/z		Tabel 2
Staatmees	w/z		Tabel 2
Tjiftjaf	w/z		Tabel 2
Torenvalk	w		Tabel 2
Tuinfluitier	w/z		Tabel 2
Turkse Tortel	w/z		Tabel 2
Veldleeuwerik	w/z	GE	Tabel 2
Vink	w/z		Tabel 2
Vuurgoudhaantje	w		Tabel 2
Waterhoen	w/z		Tabel 2
Wespendief	w		Tabel 2
Wilde Eend	w/z		Tabel 2
Winterkoning	w/z		Tabel 2
Witte Kwikstaart	w/z		Tabel 2
Wulp	w		Tabel 2
Zanglijster	w/z		Tabel 2
Zomertortel	w	KW	Tabel 2
Zwarte Kraai	w/z		Tabel 2
Zwarte Mees	w/z		Tabel 2
Zwarte Roodstaart	w/z		Tabel 2
Zwarte Specht	m		Tabel 2
Zwartkop	w/z		Tabel 2

m = mogelijk

w = waarschijnlijk

z = zeker

Bijlage 5a. Amfibieën en reptielen in het uurhok 12-43 (website RAVON)

Nederlandse naam	Waarneming		Rode lijst	Beschermingsregime
	1997-2005	2006-2005		
Alpenwatersalamander	x			Tabel 2
Bastaardkikker	x			Tabel 1
Bruine kikker	x	x		Tabel 1
Gewone pad	x			Tabel 1
Groene kikker complex	x	x	(KW)	(Tabel 1 / Tabel 3 (bijlage IV))
Kamsalamander	x		KW	Tabel 3 (bijlage IV)
Kleine watersalamander	x			Tabel 1
Poelkikker	x		KW	Tabel 3 (bijlage IV)
Rugstreepad	x			Tabel 3 (bijlage IV)
Levendbarende hagedis	x			Tabel 2
Ringslang	x		KW	Tabel 3 (bijlage 1)

Bijlage 5b. Amfibieën en reptielen in het kilometerhok 233-555 (provincie Drenthe)

Nederlandse naam	Waarneming		Rode lijst	Beschermingsregime
	1980-2007			
Alpenwatersalamander	x			Tabel 2
Bastaardkikker	x			Tabel 1
Bruine kikker	x			Tabel 1
Gewone pad	x			Tabel 1
Groene kikker complex	x		(KW)	(Tabel 1 / Tabel 3 (bijlage IV))
Kleine watersalamander	x			Tabel 1
Poelkikker	x		KW	Tabel 3 (bijlage IV)
Ringslang	x		KW	Tabel 3 (bijlage 1)

Bijlage 6a. Vlinders in het uurhok 12-43 (waarnemingenverslag)

Nederlandse naam	Waarneming		Rode lijst	Beschermingsregime
	1999-2001	2002-2006		
Argusvlinder	x	x		
Atalanta	x	x		
Bont zandoogje	x	x		
Boomblauwtje	x	x		
Bruin zandoogje	x	x		
Bruine vuurvlinder	x		KW	
Citroenvlinder	x	x		
Dagpauwoog	x	x		
Distelvlinder	x	x		
Eikenpage	x	x		
Gehakkelde aurelia	x	x		
Gele luzernevlinder		x		
Groentje	x			
Groot dikkopje	x			
Groot koolwitje	x	x		
Hooibeestje	x			
Icarusblauwtje	x	x		
Klein geaderd witje	x	x		

Nederlandse naam	Waarneming		Rode lijst	Beschermingsregime
	1999-2001	2002-2006		
Klein koolwitje	x	x		
Kleine vos	x	x		
Kleine vuurvliender	x	x		
Koevinkje	x	x		
Landkaartje	x	x		
Oranje luzernevlinder	x	x		
Oranje zandoogje	x	x		
Oranjetipje	x	x		
Rouwmantel	x		VN	Tabel 3 (bijlage 1)
Zwartsprietdikkopje	x	x		

Bijlage 6b. Vlinders in het kilometerhok 233-555 (provincie Drenthe)

Nederlandse naam	Waarneming		Rode lijst	Beschermingsregime
	1990-2008			
Boomblauwtje	x			
Bruin zandoogje	x			
Citroenvlinder	x			
Dagpauwoog	x			
Distelvlinder	x			
Eikenpage	x			
Groot dikkopje	x			
Groot koolwitje	x			
Klein geaderd witje	x			
Kleine vos	x			
Koevinkje	x			
Oranjetipje	x			
Zwartsprietdikkopje	x			

Bijlage 7. Libellen in het uurhok 12-43 in en rond het plangebied (waarnemingenverslag)

Nederlandse naam	Waarneming		Rode lijst	Beschermingsregime
	1999-2001	2002-2006		
Blauwe glazenmaker	x	x		
Bruine glazenmaker	x	x		
Vroege glazenmaker	x		KW	
Paardenbijter	x			
Grote keizerlibel	x			
Weidebeekjuffer	x			
Koraaljuffer	x			
Azuurwaterjuffer	x			
Smaragdlibel	x			
Watersnuffel	x	x		
Grote roodoogjuffer	x			
Lantaarntje	x	x		
Gewone pantserjuffer	x	x		
Houtpantserjuffer	x	x		

Nederlandse naam	Waarneming		Rode lijst Beschermingsregime
	1999-2001	2002-2006	
Platbuik		x	
Viervlek	x		
Vuurjuffer	x	x	
Zwarte heidelibel	x	x	
Geelvlakheidelibel		x	
Bloedrode heidelibel	x	x	
Steenrode heidelibel	x	x	

Bijlage 8. Codes Rode lijst

BE	Bedreigd
EB	Ernstig Bedreigd
GE	Gevoelig
KW	Kwetsbaar
OG	Onvoldoende Gegevens
NB	Niet Beschouwd, standaardlijstsoort
TNB	Thans Niet Bedreigd
UW	Uitgestorven (wereldschaal)
UWW	In het Wild uitgestorven (wereldschaal)
VN	Verdwenen uit Nederland
VN*	Verdwenen uit Nederland voor 1900
VNW	In het wild verdwenen (Nederland)

Bijlage 9. Uitleg beschermingsregime

Soorten in tabel 1

Dit betreft de soorten die in de AMvB 2004 ex artikel 75 van de Flora- en faunawet worden omschreven als 'algemene soorten'. Ze zijn in Nederland zo algemeen voorkomend dat wordt aangenomen dat ruimtelijke ontwikkelingen de gunstige staat van instandhouding van deze soorten niet negatief beïnvloeden. Voor deze 'algemene soorten' geldt een vrijstelling voor de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld.

Soorten in tabel 2

Dit betreft de soorten die in de AMvB 2004 ex artikel 75 van de Flora- en faunawet worden omschreven als 'overige soorten'. Voor deze 'overige soorten' geldt, in het kader van de Flora- en faunawet, een vrijstelling mits wordt gewerkt volgens een door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit goedgekeurde gedragscode. Deze gedragscode moet door de sector of de ondernemer zelf worden opgesteld en ingediend voor goedkeuring (zie hierna). Zolang geen gedragscode is opgesteld, moet voor verstoring van de soorten ontheffing worden aangevraagd. Een ontheffing zal worden verleend als:

- er geen benutting of economisch gewin plaatsvindt;
- zorgvuldig wordt gehandeld.

Dit houdt in elk geval in dat de werkzaamheden geen wezenlijke invloed hebben op de soort. Er mag geen afbreuk worden gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Verder moet voorafgaand aan de werkzaamheden in redelijkheid alles worden verricht of gelaten om te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken dat dieren worden gedood of ver-

wond en verblijfplaatsen worden beschadigd. Hierdoor ligt het voor de hand dat in elk geval buiten het broedseizoen zal moeten worden gewerkt.

Soorten in tabel 3

Dit betreft de soorten die worden genoemd in bijlage 1 van de AMvB 2004 ex artikel 75 van de Flora- en faunawet of in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Ontheffing voor deze soorten wordt alleen verleend onder strikte voorwaarden. Voor verstoring van deze soorten kan slechts ontheffing worden verleend als aan de volgende drie voorwaarden wordt voldaan:

- als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
- als er geen alternatief is voor de werkzaamheden;
- als sprake is van een specifiek in de wet of de AMvB genoemde omstandigheid, bijvoorbeeld de bedreiging van de volksgezondheid of de openbare veiligheid, bestendig gebruik en uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Gedragscodes voor soortenbescherming

Een gedragscode wordt noodzakelijk om van bepaalde vrijstellingen te kunnen gebruikmaken. De code moet door een sector of ondernemer worden opgesteld en worden goedgekeurd door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Een gedragscode maakt op systematische wijze duidelijk hoe aan de voorwaarden van de vrijstelling kan worden voldaan. Belangrijke elementen hierbij zijn de begrippen 'zorgvuldig handelen' en 'al het redelijke doen' om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen. Daarbij moet:

- een inventarisatie worden verricht naar beschermde soorten in het plangebied (door een deskundige);
- een plan van aanpak worden opgesteld voor het voorkomen van verstoring van de beschermde soorten;
- tevens een plan van aanpak worden opgesteld om verblijfplaatsen die voor langere periode worden gebruikt, te beschermen;
- bijzondere aandacht worden besteed aan soorten van de Rode lijst, bijlage IV van de Habitatrichtlijn en bijlage 1 van de Vogelrichtlijn;

en tot slot:

- mogen geen werkzaamheden worden uitgevoerd die in strijd zijn met de verbodsbepalingen in de voor soorten meest kwetsbare periode.

Vogels

Alle vogelsoorten (uitgezonderd exoten) zijn beschermd. Bij uitvoering van werkzaamheden in het kader van een ruimtelijke inrichting geldt vrijstelling van de verboden als wordt gehandeld volgens een goedgekeurde gedragscode.

Als er geen gedragscode is, moet worden nagegaan of verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet worden overtreden. In dergelijk geval is het mogelijk ontheffing aan te vragen. Men kan ook buiten het broedseizoen werken of starten voor het broedseizoen en de werkzaamheden continu laten voortduren waardoor geen verbodsbepalingen worden overtreden. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voor de meeste vogels geldt dat het broedseizoen van ongeveer 15 maart tot 15 juli duurt.

Colofon

Opdrachtgever
Stichting Interzorg Noord-
Nederland

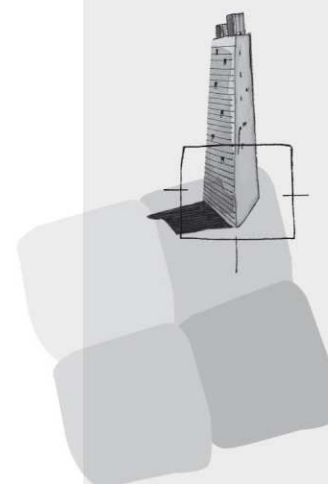
Contactpersoon
De heer B. Roest

Rapport
Mevrouw drs. A.A. Meijer-Schwab
BügelHajema Adviseurs

Fotografie
BügelHajema Adviseurs

Projectleiding
Mevrouw mr. P.C.M. Smit
BügelHajema Adviseurs

Projectnummer
015.36.02.71.00

BügelHajema Adviseurs bv
Bureau voor Ruimtelijke
Ordening en Milieu BNSP
Vaart nz 48-50
Postbus 274
9400 AG Assen
T 0592 316 206
F 0592 314 035
E assen@bugelhajema.nl
W www.bugelhajema.nl

Vestigingen te Assen,
Leeuwarden en Amersfoort